

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію **ЗІНОРУКА Алена Володимировича**
на тему: «**Формування комунікативних умінь у майбутніх філологів**
засобами інтерактивних технологій»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації. Соціальне замовлення на високо-кваліфікованих філологів, які здатні ефективно спілкуватися з представниками рідної й іншомовної культур в усіх сферах життя, вирішуючи комунікативні завдання в різних ситуаціях, вільно й гнучко використовуючи відповідні жанрово-стильовому різновиду й реєстру лінгвістичні й екстралінгвістичні засоби, спонукає до пошуку оптимальних педагогічних технологій для формування у майбутніх філологів комунікативних умінь. Новітня освітня парадигма, спрямована на створення мотивуючого діяльнісно орієнтованого навчального середовища через активну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, акцентує увагу на інтерактивних технологіях як сучасних, ефективних і таких, які максимально відповідають специфіці навчання студентів-філологів та умовам їхньої майбутньої професійної діяльності. У цьому контексті наукова розвідка Алена Зінорука на тему: «Формування комунікативних умінь у майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій» постає своєчасною та актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561) та наукового напрямку кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Підготовка та реалізація перекладацьких проектів у закладах вищої освіти» (номер державної реєстрації 0115U003298).

Наукова новизна і практичне значення одержаних результатів. Безперечною є наукова новизна дослідження, в якому:

вперше розроблено та експериментально перевірено методику формування комунікативних умінь у майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій; обґрунтовано відповідні педагогічні умови (застосування особистісно орієнтованого підходу; формування позитивної мотивації, спрямованої на активне самонавчання; використання комплексу тематичних матеріалів лінгвосоціокультурної спрямованості; застосування у професійній комунікації інтерактивних технологій; забезпечення сприятливого психологічного клімату); окреслено критерії (мотиваційно-особистісний,

інформаційно-комунікаційний, когнітивний, діяльнісний) та в межах кожного критерію представлено показники сформованості комунікативних умінь у майбутніх філологів, які свідчать про досягнення певного рівня (низького, середнього чи високого); побудовано модель формування комунікативних умінь у майбутніх філологів, що включає взаємопов'язані структурні блоки: цільовий, змістовно-процесуальний та діагностичний;

уточнено зміст поняття «комунікативні уміння у майбутніх філологів»;

удосконалено зміст та організацію процесу формування комунікативних умінь у майбутніх філологів під час фахової підготовки у ЗВО шляхом упровадження інтерактивних технологій.

Вагомим доробком здобувача як у теоретичному, так і практичному плані вважаємо детально описану й графічно представлену модель формування комунікативних умінь у майбутніх філологів, що включає цільовий, змістово-процесуальний та діагностичний блоки. Запропонована модель, яка характеризується цілісністю, динамічністю, гнучкістю, поліфункціональністю й багатокomпонентністю, максимально повно відображає процес формування комунікативних умінь майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій і може бути успішно інтегрована в освітній процес.

Слід підкреслити неабияке практичне значення розробленої автором методики формування комунікативних умінь, у якій виокремлено етапи, конкретизовано навчальні дисципліни та детально представлено чотири види інтерактивних технологій: навчального проєктування, імітаційно-ігрові, тренінгового навчання та контекстно-комунікативні. Запропоновані здобувачем сценарії проєктів, тренінгів, ділових ігор, інтерактивних вправ з окресленням мети, форми проведення, варіантів виконання та детальним описом етапів чи кроків роботи є цінним матеріалом для викладачів, які забезпечують реалізацію освітніх компонентів освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів філології. Вони дозволять підвищити мовленнєво-мисленнєву активність майбутніх філологів, зробити освітній процес більш вмотивованим, професійно спрямованим, творчим, різноманітним і головне – результативним, адже уможливлять досягнення окреслених Стандартом вищої освіти програмних результатів навчання. Практичну цінність також представляють критерії та індикатори рівнів сформованості комунікативних умінь, які дозволять як викладачам, так і самим студентам оцінити рівень володіння відповідною компетентністю на різних етапах освітнього процесу.

Особистий внесок здобувача. Зміст дисертації відображено в п'яти публікаціях у наукових фахових виданнях України, 2 з яких написано у співавторстві. Особистий внесок дисертанта в них полягає у визначенні й характеристиці структурних компонентів, критеріїв і показників сформованості комунікативних умінь та в окресленні педагогічних умов їх формування у майбутніх філологів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації. Достатньою мірою обґрунтованими вважаємо представлені автором наукові положення, отримані на основі аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення й систематизації як наукової літератури з педагогіки, психології, лінгвістики та методики навчання іноземних мов, так і освітніх документів, а саме Стандарту вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» (2019 р.) та освітньо-професійних програм бакалаврів спеціальності 035.041 «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська». Вміло застосовуючи емпіричні методи дослідження (спостереження, інтерв'ювання, опитування, тестування, констатувальний і формувальний експерименти) та підкріплюючи їх статистичними і графічними методами, дисертант робить переконливі висновки про ефективність розробленої ним методики формування комунікативних умінь у майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій. Слушними, на наш погляд, є сформульовані дослідником пропозиції у формі методичних рекомендацій щодо реалізації різних видів інтерактивних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх філологів.

Структура дисертації. Дисертація традиційно включає анотації, вступ, 3 розділи, список використаних джерел до кожного з них, висновки та додатки. У вступі автор обґрунтовує актуальність теми дослідження, чітко окреслює об'єкт і предмет дослідження, мету й завдання та визначає необхідні для їх досягнення методи. Структурні елементи трьох розділів логічно ранжовані, демонструючи спрямованість наукового пошуку від визначення теоретичних передумов до розроблення методики навчання та експериментальної перевірки її ефективності; взаємодоповнюють один одного та спрямовані на досягнення окреслених у вступі завдань, про що переконливо свідчать чітко сформульовані висновки. Додатки достатньою мірою ілюструють зміст тренінгів й інтерактивних вправ, експертного листа, індикаторів рівнів сформованості комунікативних умінь за чотирма критеріями, містять документальні підтвердження впровадження розробленої автором методики в освітній процес трьох ЗВО України, а також презентують список публікацій здобувача за темою дисертаційного дослідження, які розкривають ключові аспекти наукової розвідки.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертація є результатом самостійного дослідження, в якому автор коректно використовує посилання на опрацьовані джерела, дотримуючись принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи теоретичні й практичні здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі моменти дискусійного характеру.

1. Слушно наголошуючи на тому, що принцип комплексності передбачає взаємопов'язане навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності, дисертант наводить

їх некоректну класифікацію, посилаючись на інших авторів. По-перше, аудіювання і слухання є тотожними, а не різними видами мовленнєвої діяльності; по-друге, наведене в цій класифікації усне мовлення охоплює аудіювання і говоріння, а письмове мовлення – читання і письмо. По-третє, автор чомусь не згадує переклад, як окремий вид мовленнєвої діяльності, який, до того ж, є компонентом спеціалізації 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська». На перекладі слід було також акцентувати увагу, обґрунтовуючи доцільність опертя на принцип контрастивного аналізу.

2. Під час розроблення критеріїв і показників рівня сформованості комунікативних умінь бажано було б диференціювати їх за мовами, оскільки очевидним є різний рівень комунікативної компетентності в рідній та двох іноземних мовах, які вивчають майбутні філологи.

3. Зважаючи на тему дисертаційного дослідження, було б доречно врахувати положення оновленої версії Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, а саме його додаткового тому (2020), оскільки це – основоположний документ із мовної підготовки в європейському освітньому просторі, у якому значна увага приділена комунікативній компетентності та інтеракції. Варто було б розглянути новітню класифікацію комунікативних видів мовленнєвої діяльності (продуктивні, рецептивні, інтерактивні та медіативні), комунікативні стратегії, глобальні та деталізовані за вміннями дескрипторні шкали рівнів володіння тощо.

4. Високо оцінюючи розроблену здобувачем типологію інтерактивних технологій, рекомендуємо переглянути їх розподіл за чотирма категоріями, оскільки залишається не зрозумілим, чому комунікативний тренінг «Уміння надати професійну пораду» включено до категорії контекстно-комунікативних технологій, а не до тренінгових.

5. Дисертаційне дослідження тільки виграло б, якби його емпірична частина, представлена в третьому розділі, була ретельніше описана. Так, бажано було б обґрунтувати, чому для участі в експерименті було вибрано студентів саме 2-го й 3-го курсів, а також конкретизувати, які саме методи й інструменти були застосовані для визначення рівня сформованості комунікативних умінь на початку та після проведення формуючого експерименту, а в додатку надати зразки усіх використаних для цього опитувальників, тестів та інших засобів. Також доречно було б також надати зразки підготовлених студентами проєктів, виконаних завдань тощо.

Проте наведені вище зауваження й побажання носять рекомендаційний характер і не заперечують наукову цінність дисертації та достовірність отриманих результатів.

Висновок. Дисертація на тему: «Формування комунікативних умінь у майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій» є завершеною науково-дослідною роботою, що за оформленням, актуальністю, науковою новизною, теоретичним та практичним

значенням отриманих результатів відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року, наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Зінорук Ален Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент доцент кафедри іноземних мов факультетів психології та соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук, доцент Валентина СТІЛЕЦЬ